

УДК 94(427)

DOI 10.25128/2225-3165.19.02.16

Oksana Muts

PhD (History), Deputy director of educational work,
Ivan Piddubny Olympic college (Ukraine)
oksanamuts31@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1801-4270>

Оксана Муц

Кандидат історичних наук,
заступник директора з навчальної роботи,
Олімпійський коледж імені Івана Піддубного (Україна)

Andriy Kydanyuk

PhD (History), Associate Professor,
Department of Philosophy and Social Sciences Studies,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)
kydanyuk@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6746-7682>

Андрій Киданюк

Кандидат історичних наук, доцент,
Кафедра філософії та суспільних наук,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (Україна)

ВПЛИВ ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ НА УКРАЇНОМОВНУ ПЕРІОДИКУ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Анотація. Мета дослідження – визначення впливу політично-партійної ідеології на формування інформаційної політики українського суспільства, структури та змістового контенту україномовної періодики Західної України міжвоєнного періоду (1920–1939 рр.).

Методологія праці базується на принципах історизму та об'єктивності, використано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція та дедукція тощо) та спеціально-історичні методи (історико-хронологічний, історико-порівняльний, системно-структурний, ін.), а також метод контент-аналізу. Комплексне застосування історичних джерел, зокрема першоджерел відбувалося на основі міждисциплінарного та плюралістичного підходів до вивчення теми суспільно-політичних, культурно-освітніх умов розвитку українства Західної України у міжвоєнний період та визначення взаємозв'язку політично-партійних інституцій та україномовної періодики.

Наукова новизна: на основні аналізу програмних засад політично-партійних організацій виявлено основні тенденції інформаційної політики у Західній Україні у 1920–1939 рр.

Висновки: політично-партійна ідеологія мала вплив на формування національних ідей, розвиток та збереження українства. Тематичний спектр україномовної періодики відображає ступінь розвитку суспільства, рівень національної свідомості та основні форми національно-культурної боротьби.

Ключові слова: україномовна періодика, національна ідея, міжвоєнний період, Західна Україна, Східна Галичина, Польща, політико-партійна ідеологія.

THE INFLUENCE OF THE PARTY-POLITICAL IDEOLOGY ON THE UKRAINIAN PERIODICALS OF WESTERN UKRAINE IN THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY

Summary. The purpose of the study is to determine the impact of political-party ideology on formulation of information policy in Ukrainian society, the structure and Ukrainian-language periodicals' content of Western Ukraine during the interwar period (1920–1939).

The research methodology is based on the principles of historicism and objectivity and general scientific (analysis, synthesis, induction and deduction, etc.) and special historical methods (historical-chronological, historical-comparative, system-structural, etc.), and content analysis were used.

The integrated use of historical source, including primary sources, including primary sources, was based on interdisciplinary and pluralistic approaches to the examination of the socio-political issue, cultural and educational conditions of Ukrainians' development in Western Ukraine during the interwar period and defining the relationship between political-party institutions and Ukrainian-language periodicals.

The scientific novelty. The identification of the major trends of information policy in Western Ukraine during the interwar period was based on analysis of political-party organizations

Conclusions. The range of thematic issues of Ukrainian-language periodicals reflects the degree of societal development, the level of national ideas, development and preservation of Ukrainian. The thematic spectrum of Ukrainian-language periodicals reflects the degree of development of society, the level of national consciousness and the main ways of national-cultural struggle.

Keywords: ukrainian-language periodicals, national idea, inter-war period, Western Ukraine, Eastern Galicia, Poland, political-party ideology.

Постановка проблеми. Сьогодні питання діяльності, ролі та місця засобів масової інформації набувають особливої актуальності. Преса, телебачення, радіо стали важливими джерелами отримання інформації, засобом комунікації політичної системи з громадянами, методом зворотного зв'язку суспільства і влади. Соціальні функції сучасних ЗМІ торкаються практично усіх сфер життєдіяльності людини. ЗМІ розглядаються не лише як засіб поширення інформації масового масштабу, але й як засіб впливу на особистість. В умовах розвитку інноваційного суспільства засоби масової інформації забезпечують інформаційну базу для здійснення громадянами вибору, формують ринок і конкуренцію, зокрема у сфері суспільно-політичного життя, а також залишаються елементом національного життя.

У ході історичного розвитку засобів масової інформації відбувалася еволюція чинників, що впливали на їх становлення та діяльність, проте чи не найголовнішою залишається роль політичних факторів. Історична ретроспектива змістового контенту україномовної періодики, зокрема у міжвоєнний період 1920–1939 рр., дає можливість зрозуміти досвід впливу політично-партійної ідеології на формування інформаційної політики західноукраїнського краю.

Аналіз дослідження. Проблема впливу політичної ідеології на періодику торкається багатьох аспектів, зокрема суспільно-політичних, культурно-освітніх умов, становлення та розвитку україномовної періодики та аналізу історичного досвіду. Відтак, аналіз історіографії проблеми варто розглядати у кількох аспектах: журналістичнознавчого, джерелознавчого та історичного. Важливе місце в структурі досліджень української преси займають нариси І. Кревецького (НТШ, 1926), І. Брика (Брик), М. Возняка (НТШ, 1912), в яких висвітлено передумови виникнення україномовної преси в Західній Україні та її подальший розвиток, визначаються фактори, що цьому сприяли або перешкоджали на початку ХХ ст. Статистичні відомості української преси, а також поділ періодики за змістом на 15 категорій вперше подає І. Калинович (Українська преса). В. Ігнатієнко обрав територіально-етнографічний принцип, комбінований з мовною особливістю (Ігнатієнко, 1926). Дослідження історії української преси проводив С. Наріжний, який проаналізував питання з витоків. Автор стверджував, що преса українською мовою була кількісно більшою у Наддніпрянщині, хоч і відзначав, що ситуація змінилася із встановленням радянської влади. Саме тоді періодика на Сході України почала виконувати партійно-комуністичні завдання, зросли кількісні показники російськомовних часописів: зі 151 в 1920 р. до 287 у 1922 р. (ЦДІА. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 1669). А. Животко дослідив умови існування українського друкованого слова у міжвоєнний період, здійснив класифікацію тогочасних періодичних видань за профілем: літературно-наукові та наукові часописи; краєзнавчі; книгознавчі; музеєзнавчі; правничі; педагогічні; видання для дітей й молоді, жіноцтва, українського мистецтва, збройної боротьби; релігійно-наукові та релігійно-церковні часописи; станові (Животко А., 1990). Вплив періодики на збереження українства в умовах польської асиміляційної політики проаналізував Ю. Тернопільський (Тернопільський, 1974). Середина ХХ ст. ознаменувалася появою наукових досліджень, скерованих на аналіз власне партійної періодики, зокрема праці Я. Дашкевича (Дашкевич, 1958), Й. Цьоха (Цьох, 1986),

М. Олексюка (Олексюк, 1973). Із здобуттям незалежності робота в напрямку дослідження україномовної періодики міжвоєнного часу поживилася. Серед перших незалежних дослідників української періодики були Є. Місило (Місило, 1991), І. Крупський (Крупський, 1995), С. Кость, (Кость, 2006).

Повномасштабне вивчення історії української періодики, як в історичному, так і в журналістикознавчому аспектах, розпочалося у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника, там у 1993 р. було засновано відділення “Науково-дослідний центр періодики”. Результатом роботи науковців центру стали матеріали до бібліографії, що вийшли під редакцією М. Мартинюка (Мартинюк, 1998), М. Романюка (Романюк, 1998).

Вагомим доробком науковців центру стала колективна праця “Українські часописи Львова 1848–1939 рр.”. Стрімким кроком у дослідженні історії української преси стала монографія Л. Сніцарчук “Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс” (Сніцарчук, 2009). Ґрунтовне дослідження часописів “Діло” та “Літературно-Наукового Вістника” провів Ю. Шаповал (Шаповал, 2006).

Відзначимо, що вивчення західноукраїнської преси знаходить актуальність серед польських дослідників, зокрема Є. Яровецького і Б. Гора (Jagowiecki, Góga, 1994). Автори висвітлювали умови розвитку як польської, так і української періодики міжвоєнного часу, визначаючи фактори, що впливали на цей процес з боку офіційної влади.

Таким чином, названі праці характеризують журналістський процес західноукраїнського краю у міжвоєнний період.

Головні завдання історичної науки у напрямку роботи з періодикою полягають у дослідженні фактологічного матеріалу, що міститься на сторінках україномовної періодики, враховуючи умови функціонування, специфіку видання та об’єктивність інформації про ту чи іншу подію, визначення ролі преси не лише як засобу масової інформації чи історичного джерела, але як елементу культурного розвитку народу. Відзначимо, що суспільно-політичне життя краю у міжвоєнний період було головним чинником формування українського друкованого слова.

Одним із перших, хто відважився розкрити історію Західної України у міжвоєнний період, став Ю. Сливка. Незважаючи на “неблагонадійність” цієї теми, автор зумів відтворити головні події суспільно-політичного життя краю, базуючи дослідження на великому пласті документальних архівних матеріалів (Сливка, 1985).

Від часу здобуття незалежності до сьогодення значно збільшились наукові дослідження, присвячені історії західноукраїнських земель у міжвоєнний період. Серед них виділяємо праці Л. Зашкільняка, М. Крикуна (Зашкільняк, Крикун, 2002), Л. Алексієвець (Алексієвець, 2006), що значною мірою висвітлюють українсько-польські відносини 20–30-х рр. ХХ ст.

Нарис суспільно-політичного руху Галичини здійснив М. Кугутяк. Дослідник визначив особливості політичного структурування громадськості краю у міжвоєнний період, а також висвітлив відносини між різними політичними організаціями (Кугутяк, 1993). Згодом науковець окрему працю присвятив українській націонал-демократії початку ХХ ст, зупинившись на детальному аналізі УНДО. Так, автор відзначив, що одним із способів розбудови партії та основою організаційно-партійної діяльності була преса (Кугутяк, 2002).

Політичну історію Західної України міжвоєнного періоду досліджував І. Васюта, проаналізувавши головні чинники, що сприяли популяризації тогочасних політичних ідей (Васюта, 2006).

У контексті проблематики статті варто відзначити праці, присвячені окремим західноукраїнським політичним партіям. Так, І. Соляр (Соляр, 1995), І. Федик

(Федик, 1998) досліджували діяльність Українського національно-демократичного об'єднання; І. Райківський – Українська соціал-демократична партія (Райківський, 1995). Тема націоналістичного руху на теренах краю порушувалася такими науковцями як В. Мартинець (Мартинець, 1949) З. Книш (Книш, 1968), П. Мірчук (Мірчук, 1968), В. Ухач (Ухач, 2005).

Окрему увагу слід приділити науковим дослідженням громадських інституцій міжвоєнного періоду, які мали значний вплив на національно-культурне та суспільно-політичне життя. Зокрема, історія та діяльність товариства “Просвіта” в Західній Україні – І. Зуляк (Зуляк, 2005), розвиток українського шкільництва – Б. Ступарик (Ступарик, 1995).

Зацікавленість періодикою не лише як історичним джерелом, а й засобом культурно-освітнього, національно-політичного поступу сприяє розширенню горизонтів наукових досліджень та формуванню обґрунтованих висновків на основі аналізу першоджерел.

Метою статті є дослідження впливу політично-партійної ідеології на формування інформаційної політики українського суспільства, структури та змістового контенту україномовної періодики Західної України міжвоєнного періоду (1920–1939).

Виклад основного матеріалу На початку ХХ ст. у Західній Україні відбувалося пожвавлення суспільно-політичних процесів та активізація громадськості. Польська політика асиміляції спонукала об'єднання громадян навколо спільних ідей. Так, у 20–30-х рр. ХХ ст. з новою силою почали діяти культурно-освітні товариства, громадські організації. Визначальною рисою міжвоєнного періоду став активний процес партійного структурування суспільства, що, в свою чергу, надало пресі функції пропаганди.

Партійне структурування почало відбуватися ще з кінця ХІХ ст. Рішення Ради Амбасадорів від 15 березня 1923 р. поглибило суперечності у політичному таборі. Відтак, в українському політичному житті міжвоєнного періоду визначалося три тенденції: опора на власні сили, радянське та невизнання Польської держави (Романюк, 2003: 45). Усі вони оформилися у політичні партії, зокрема УСДП, УНДО, КПЗУ, ОУН, УХО, “Сельроб”. У 30-х рр. ХХ ст. в Польській Республіці існувало близько 30 українських партій та організацій, котрі діяли під гаслом: “Виборемо вільну державу з національним урядом на чолі або загинемо” (Свобода, 1926). Політичні партії Східної Галичини акцентували основну увагу на національних та культурних проблемах українства, а тому намагалися посилити свій вплив на національно-культурне життя, особливу увагу приділяли виданню та фінансуванню часописів. Таким чином, преса набуває нових функцій та завдань.

Відзначимо, що політичне життя Східної Галичини у міжвоєнний період ознаменувалося поширенням радикальних тенденцій. Проте національно-демократичний табір не зміг стати опорною політичною силою. Криза політичної думки передусім проявилася в лавах основної тогочасної політичної партії – УНДП. Причиною стало різне поширення автономістських позицій щодо українських земель у складі Польщі. Розкол у цій політичній силі послужив початком політичному плюралізму. Адже саме вихідці з УНДП стали засновниками УПНР, УНДО, УПП, ФНС. Відсутність єдиної монолітної політичної сили в східногалицькому середовищі сприяло активізації радянське тенденцій.

Окрім того, авторитарні режими набирали популярності у Європі. Враховуючи ще й той факт, що СРСР зайняв протестувальну позицію щодо рішення Ради Амбасадорів від 14 березня 1923 р., плацдарм для поширення радянське у Східній Галичині був підготовлений. Його основним механізмом стала КПСГ, утворена у Станиславові у 1919 р., а згодом КПЗУ.

Упродовж 20–30-х рр. ХХ ст. у таборі соціалістично-радикального руху, центром якого була УСДП, відбувалися переорієнтації, наслідком чого стало утворення “Сельробу”.

У міжвоєнний період з'явилася нова течія суспільно-політичного руху – націоналістична, яку уособлювала ОУН. Відзначимо, що діяльність ОУН у Східній Галичині була заборонена, так як і КПЗУ, вона діяла нелегально.

Актуальними для східногалицького суспільства залишалися християнські рухи, виразником яких було УХО. Хоч вона і не брала безпосередньої участі у партійно-політичному житті краю, але її діячі підтримували політику УНДО, відтак їх відносимо до національно-демократичного табору.

Активна громадсько-політична позиція українців Східної Галичини у міжвоєнний період стала причиною швидкого розвитку політично профільованої преси, представлені широким діапазоном політичних спрямувань – національно-демократичного, націоналістичного, соціал-демократичного, радикально-соціалістичного, комуністичного і радянськості.

Партійну періодику міжвоєнної доби спробував класифікувати Є. Місило. На основі тих даних, які він подає, у Східній Галичині діяло понад 70 назв часописів різної періодичності, форми видання (легальні та нелегальні) та політичного скерування (Місило, 1991: 27). За політичним спрямуванням українські часописи загалом можна класифікувати на дві великі групи: націоналістичні та радянськості. Перша охоплювала націонал-демократичні, друга – соціал-демократичні та комуністичні.

Відтак, партійна преса займала основну частину медіапростору Східної Галичини у міжвоєнний час. С. Кость появу партійних часописів називав результатом політичної зрілості суспільства та активізацією ідеї державотворення. Окрім цієї преси, у той час з'явилися преса регіонів, провінційна преса, громадських товариств і організацій, профорієнтована преса, часописи для дітей, молоді, жінок. Слід відзначити також розвиток нелегального видавництва у той час. У 1928 р. на усій території України видавалося 412 часописів загальним тиражем 18910 примірників (Кость, 2006: 29).

Таким чином, поява нових політичних напрямів, ідеології певною мірою зробила із преси пропагандистський інструмент. Варто зауважити, що партійну пресу не завжди можна назвати об'єктивною, все ж її наявність свідчила про активну позицію української громадськості у міжвоєнний час, коли стояло завдання зберегти національну ідентичність та не допустити асиміляції польською владою національно-культурного життя. Відтак, наведені дані свідчать про те, що політично-партійний процес став ще одним чинником розвитку україномовної періодики.

На розвиток україномовної періодики у міжвоєнний період впливали загальносвітові тенденції, що поєдналися із українськими національно-ментальними особливостями і формувалися в ідею державотворення. Відзначимо, що видавництво багатьох українських часописів, популярних у Східній Галичині, відбувалося закордоном. Значна частина їх була заборонена. Так, у газеті “Земля і воля” наголошувалося на тому, що “малорускі видання запечатані в Парижі”, тому Міністерство внутрішніх справ заборонило публікацію “Доби націоналізму” (Земля і воля, 1938). Повітові староства міністерство зобов'язувало відслідковувати отримувачів часописів, зокрема з Чехо-Словаччини, з'ясувати їх ставлення до польського уряду (ДАТО. Ф. 231 Оп. 1 Спр. 326 Арк. 6).

На сторінках іноземної преси велося обговорення української проблематики, зокрема італійська преса подавала висновки, що, незважаючи на усі спроби затерти існування українського народу, він існує і відстоює свою національну свідомість (ЦДІА. Ф. 359. Оп. 1. Спр. 326. Арк. 6). Таку ж думку публікувала

американська преса (ЦДІА. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2042. Арк. 12). Існування української преси визнавали і поляки, зокрема М. Фелінські у книзі “Українці у відродженій Польщі” зазначав, що вона є слабка з огляду на незначний контингент читачів, у загальних цифрах сягала 25 %. Відзначимо, що загалом книжка мала антиукраїнський зміст, уривки з неї, зокрема ті, що стосуються преси, використалися редакцією української газети “Свобода” з метою активізації розуміння у суспільстві вагомості друкованого слова (Свобода, 1932). Крім того, у світі діяли українські бюро, що пропагували українську пресу, зокрема найбільше знаходилося у Лондоні. У Відні функціонував “Союз українських видавництв та видавців” та “Союз українських журналістів і письменників”, що давав поштовх до розвитку цієї сфери у Східній Галичині (ЦДІА. Ф. 361. Оп. 1. Спр. 155. Арк. 35). Основними завданнями СУЖП були: “охорона престижу українських працівників пера, ознайомлення культурного світу з українським питанням, піклування пресовим законодавством і авторським правом, піднесення техніки української журналістики та пропаганди, захист професійних інтересів журналістів і письменників, матеріальне підтримування членів і їх родин” (Сніцарчук, 2009: 259а).

Факт утворення та діяльність такого об’єднання в еміграції посприяв заснуванню ТОПЖ. Метою його було гуртування “українських письменників і журналістів для репрезентування їх на зверх та для заступництва й підтримки їх матеріальних та духових інтересів” (Сніцарчук, 2009: 264). Згідно зі статутом, цього можна було досягти таким чином: “а) репрезентування перед владою, б) участі в журналістично-письменницьких з’їздах, нарадах, виставах, в) видавання журналів, брошур, альманахів і інших періодичних і неперіодичних видань, г) висилки петицій і меморіалів в загальних і спеціальних справах, що торкаються загалу українських письменників і журналістів, д) улаштування відчитів, концертів, вистав, дискусійних зібрань, е) піддержування товариського життя через удержування окремого льокалю, читальні і бібліотеки, ж) створення фонду для матеріальної допомоги дійсним членам і їх родинам, з) основивання й удержування захистів і санаторій для своїх членів і їх родин, і) припинання записів на цілі Товариства” (Сніцарчук, 2009: 273б).

Незважаючи на активні дії цього об’єднання, йому не вдалося вирішити низку проблем, пов’язаних із юридичними аспектами фахової діяльності. Залишалися нез’ясованими “підстави екзистенції журналістичного стану”, питання письменницьких гонорарів, правові аспекти функціонування преси, конфіскаційні проблеми тощо. Відтак товариство не змогло належним чином покращити умови роботи журналістів і стан української преси загалом. Таким чином, у 1932 р. у Празі, почав діяти СУЖП. Учасники цієї аполітичної фахової організації ще на установчих зборах визначилися зі своїми головними завданнями: “репрезентація української журналістики й літератури перед чужиною, оборона професійних інтересів та допомогова акція незабезпеченим письменникам і журналістам та їх родинам” (Сніцарчук, 2009: 280).

Відзначимо, що існування таких установ дещо підняли престиж друкованого слова, показавши силу і надаючи різного роду підтримку працівникам пера, але суттєвого покращення їх фінансового становища не відбулося. У Львові діяло ТПЖ, що представляло і захищало моральні та матеріальні інтереси своїх членів, надавало матеріальну допомогу (ЦДІА. Ф. 466. Оп. 1. Спр. 89. Арк. 43).

У міжвоєнний період через офіційні заборони у країнах Європи друкувалися нелегальні націоналістичні та окремі комуністичні часописи. Головними європейськими пунктами друкування часописів була Чехо-Словаччина та Німеччина. Як зазначав В. Мартинець, друк українських газет чи журналів там мав багато труднощів. На той час у жодній європейській державі не було українських друкарень, лише українські матриці у мінімальній кількості. Вдалося

віднайти лише одну німецьку друкарню Грефе, у якій був український шрифт (Мартинець, 1949: 191). Процес видання різних часописів був значно активізований в радянській Україні. Варто зауважити, що, хоча і преса там виконувала роль радянського пропагандиста, адже журналістика розглядалася владою як складова партійної роботи, а ЗМІ – як гвинтик загальнопартійної справи. Зміст публікацій суворо контролювався парткомітетами і цензурою (Колісник, 2008: 78). Виходячи із цього зростали показники кількості виданих газет та журналів, але все ж таки темпи розвитку не могли залишатися непомітними. Так, згідно з діаграми збільшення друківаних видань і преси в Україні впродовж 1850–1934 рр. основна частина видань припадає на радянську Україну, а м. Харків визнано центром існування української преси (ЦДІА. Ф. 309. Оп. 1. Спр. 2801. Арк. 2).

Окрім того, початок 20-х років ХХ ст. в радянській Україні ознаменувався українізацією. Активно велася робота щодо ліквідації неписьменності й поширення грамоти серед населення (Мотуз, 2009: 69). Внаслідок українізації наприкінці 1925 р. 78 % шкіл соціального виховання на той час переведено на українську мову, технікуми українізовано на 39 %. Питома вага українців у складі керівних кадрів усіх галузей народного господарства республіки становила на початку 30-х років 50 %. На 1927 р. українською мовою володіло 60 % робітників у радянській Україні. Вагомий вплив на східногалицьку громадськість мали гасла соціальної справедливості, пропаговані радянською ідеологією (Лось, 1932: 65).

У Східній Галичині, у той самий час, коли українська громадськість відчувала політику асиміляції, усі ці чинники сприймалися дуже позитивно. Підтвердженням популярності радянського стилю життя став той факт, що багато українців через особливості суспільно-політичного життя у Східній Галичині, емігрувало до УСРР. Варто зауважити, що на початку 1925 р. майбутній голова УНДО Д. Левицький у газеті “Діло” зазначав, що “... на радянській Україні росте, міцніє і розвивається українська національна ідея, і разом зі зростом цієї ідеї – чужі рямці фіктивної української державности. І цей факт є рішачим для нас, як українських націоналістів, на скрісталізування нашого відношення до радянської України” (Дробот, 2001: 72а).

У цей час розпочалося проникнення радянофільства у Східну Галичину, а разом з тим почали налагоджуватися наукові та культурні зв'язки УСРР та західноукраїнських земель. Одним із перших ініціаторів виступив директор Українського національного музею у Львові, професор І. Свенціцький, який скерував зразки видань музею і їх прийняли до розпорядку Наркомосвіти. Передусім налагоджувалися книгообмінні та газетообмінні операції з видавництвами УСРР. “Книжні видавництва Галичини і Волині, – йшлося у листі Повпредства України до Держвидаву УСРР від 20 червня 1923 р. – звертаються до Укрпосольства з пропозицією обміну своїх видань на видання українські” (Дробот, 2001: 74b).

Радянофільські видання, поширені у Східній Галичині, повідомляли про новинки книжкового видавництва. Разом з тим, зауважимо, що книжкові надходження з радянської України підлягали обов'язковій перевірці польської цензури. На сторінках радянофільської періодики неодноразово зустрічаємо повідомлення про книжкові виставки, що здебільшого організовувалися саме у радянській Україні. Так, з видання “Вість” дізнаємося про одну із таких виставок української преси, що відбувалася у Харкові у 1938 р., де було представлено 103 газети. Тираж газет в УСРР доходив навіть до 500 тис. примірників. Крім того, 90 % усіх газет друкувалися українською мовою. Із 328 журналів, 278 виходили українською мовою (Дробот, 2001: 75). Крім того, в 1920-х роках активізувалася західноукраїнська еміграція в УСРР, оскільки популяризувалася думка, що

“радянський уряд для українського народу є безпекою його політичного існування” (Маринич, 2008: 205). Переслідуючи політичні цілі, УСРР сприяло збільшенню україномовної періодики в Східній Галичині.

Таким чином, допомога та підтримка з боку Європи давала можливість наповнювати медіапростір українців новими виданнями, що мали на меті відкрито говорити про існування українського народу. Активізація пресо-видавничої діяльності в радянській Україні сприймалася позитивно до тих пір, поки східногалицьке суспільство не усвідомило справжніх намірів таких “робітничих газет” (Колісник, 2008: 89а).

До основних чинників, що сприяли розвитку україномовної преси відносимо активізацію суспільно-політичного життя у Східній Галичині, підтримку українських видавців із-за кордону та загальносвітові тенденції дієвості друкованого слова, процеси українізації в УСРР. Зважаючи на усі ці чинники, міжвоєнне двадцятиліття поділяють на три періоди розвитку українського друкованого слова: I – 1920–1925 рр. – час суспільно-політичної нестабільності, становлення української преси, II – 1926–1935 рр. – функціонування преси в умовах авторитаризму, III – 1936–1939 рр. – період організованого життя українців у Польській республіці.

Україномовні часописи краю, що виходили у міжвоєнний час, незважаючи на політично-партійну приналежність, періодичність, мали одну спільну характеристику, що полягала у пріоритетності тематики. Практично для усіх видань першочергове місце відводилося проблемі освіти, виховання, збереження культурних традицій українців, як головних чинників формування політичного середовища краю.

Варто відзначити, що у 20–30-х рр. XX ст. преса здійснювала вплив на національно-культурне життя Східної Галичини. М Рудницький відводив пресі роль критика і стимулятора письменників, передаючи настрої суспільства, а відтак і задаючи письменникам орієнтир творчості, актуальний на той час. Преса, як і література в умовах бездержавності орієнтувалася на ідею державності та збереження національної ідентичності (Колісник, 2008: 23b).

Якщо в сучасних умовах журналіста характеризують як очі суспільства, яке спить, то у міжвоєнний час ми можемо його порівняти з будильником, що не давав заснути українській нації в процесі тотальної полонізації.

Висновки. Таким чином, у 20–30-х рр. XX ст. основними функціями преси, зокрема української, були інформативна, виховна, соборницько-державотворча, акцент ставився на останньому, а тому тематичний спектр періодичних видань акцентований на культурно-освітню проблематику.

Особливості розвитку україномовної періодики у Східній Галичині в міжвоєнний період характеризувалися тим, що дали змогу реалізувати національно-культурні прагнення українцям як національній меншині, на правах якої вони опинилися в Польській Республіці, оскільки функціонування преси відбувалося у надзвичайно складних умовах.

На процес становлення преси окресленого періоду впливали різні чинники, однак домінуючим був партійно-політичний, що відображав прагнення українців формувати свою політичну еліту та державну систему. Східногалицька преса постала не з ініціативи урядових кіл, а виключно завдяки невеликому колу активної громадськості, як допоміжний засіб поширення своїх ідей, активізації суспільства. З одного боку, вплив партійно-політичної ідеології на україномовну періодіку мав негативні наслідки, оскільки був певною мірою суб’єктивним, а з іншого – саме партійно-політичні тенденції визначали орієнтацію східногалицької преси у міжвоєнний період. Однією із головних функцій україномовної періодики початку XX ст. були виховна, виконання якої сприяло

розвитку розуміння та усвідомлення українцями значення, ролі та місця громадсько-політичних рухів.

Список використаних джерел

- Алексієвець, 2006 – Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави. 1918–1926. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 448 с.
- Брик – Брик І. Початки української преси в Галичині і Львівська ставропігія.
- Васюта, 2006 – Васюта І. Політична історія Західної України (1918–1939). Львів: Каменяр, 2006. 335 с.
- Возняк, 1912 – Возняк М. З зарання української преси в Галичині // Записки НТШ. 1912. Т. 61. С. 140–159.
- ДАТО – Державний архів Тернопільської області.
- Дашкевич, 1958 – Дашкевич Я. Комуністична та радянська преса в Західній Україні у 1919–1920 рр. // Український історичний журнал. 1958. №1. С. 117–125.
- Дробот, 2001 – Дробот І. Протистояння польській владі у Східній Галичині в 1920–1930-ті рр. // Пам'ять століть. 2001. № 6. С. 66–75.
- Животко, 1990 – Животко А. Історія української преси. Мюнхен: Український технічно-господарський інститут, 1990. 334 с.
- Заборонені газети – Заборонені газети // Земля і воля. 24 липня 1938. С. 3
- Зашкільняк, Крикун, 2002 – Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. 752 с.
- Зуляк, 2005 – Зуляк І. Діяльність "Просвіти" у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939). Тернопіль: Воля, 2005. 946 с.
- Ігнатієнко, 1926 – Ігнатієнко В. Українська преса (1816–1923 рр.): Історико-бібліографічний етюд. К.: Держвидав України, 1926. 38 с.
- Калинович, 1920 – Калинович І. Українська преса у 1924 р. // Діло. 21 вересня 1924. С. 2
- Кревецький, 1926 – Кревецький І. Початки преси на Україні 1776–1850 рр. // Записки НТШ. 1926. Т. CXLIV–CXLV. – С. 185–208.
- Кость, 2006 – Кость С. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті: (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування). Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. 510 с.
- Колісник, 2008 – Колісник Ю. Формування суспільної свідомості журнальною періодикою УРСР (1950–1980 рр.). К: КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. 290 с.
- Крупський, 1995 – Крупський І. Національно-патріотична журналістика України (друга половина ХІХ – перша чверть ХХ ст.). Львів: Світ, 1995. 184 с.
- Кугутяк, 1993 – Кугутяк М. Галичина: Сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (ХІХ с. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993. 200 с.
- Кугутяк, 2002 – Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929). Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2002. Т. 1. 536 с.
- Книш, 1994 – Книш З. Становлення ОУН. К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1994. 128 с.
- Лось, 1932 – Лось С. Міжнародне положення Польщі та Галицькі Українці. Львів: друк. Вид. спілка "Діло", 1932. 72 с.
- Мартинюк, 1998 – Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.). Матеріали до бібліографії. Львів, 1998. 298 с.
- Мартинець, 1949 – Мартинець В. Українське підпілля від УВО до ОУН. Спогади й матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму. Вінніпег, 1949. 425 с.
- Маринич, 2008 – Маринич Л. Західноукраїнська еміграція в УСРР, 1930-ті роки: репресивний епілог // Історія України: маловідомі імена, події і факти. К., 2008. Вип. 35. С. 196–210.
- Місило, 1991 – Місило Є. Бібліографія української преси в Польщі (1918–1939 рр.) і Західноукраїнської народної республіки (1918–1919 рр.). Едмонт – Альберта: Вид-во канадського інституту українських студій Альбертський університет, 1991. 250 с.
- Мірчук, 1968 – Мірчук П. Нарис історії ОУН. Мюнхен – Лондон – Нью-Йорк: Українське видавництво, 1968. 639 с.

- Мотуз, 2009 – Мотуз В. К. Роль культурних осередків у трансформації традиційної селянської ментальності // Наукові праці Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. 2009. Вип. 91. Том. 104. С. 67–71.
- Наша преса – Наша преса // Свобода. 19 січня 1936. С. 4.
- Олексюк, 1973 – Олексюк М. М. Прогресивна преса Західної України в боротьбі на захист СРСР (20–30-ті роки). К.: Наукова думка, 1973. с. 227
- Періодика, 1998 – Періодика Західної України 20–30-х рр. XX ст. матеріали до бібліографії / [під ред. М. Романюка]. Львів: Видавничий центр “Фенікс”, 1998. 328 с.
- Райківський, 1995 – Райківський І. Українська соціал-демократична партія (1928–1939 рр.). Івано-Франківськ, 1995. 66 с.
- Соляр, 1995 – Соляр І. Українське національно-демократичне об’єднання перший період діяльності (1925–1928 рр.). Львів, 1995. 68 с.
- Сливка, 1985 – Сливка Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939). К.: Наукова думка, 1985. 272 с.
- Сніцарчук, 2009 – Сніцарчук Л. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс. Львів, 2009. 416 с.
- Ступарик, Моцюк, 1995 – Ступарик Б. М., Моцюк В. Д. Ідея національної школи і національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772–1939 роки). Коломия: Вік, 1995. 173 с.
- Тернопільський, 1974 – Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття. Джерзі Сіті: М. П. Коць, 1974. 230 с.
- Українські Часописи, 2003 – Українські часописи Львова 1848–1939 рр.: історико-бібліографічне дослідження / [укладачі М. Романюк, М. Галушко]. Львів: Світ, 2003. Т. 3; кн. 1 909 с; кн. 2. 926 с.
- Ухач, 2005 – Ухач В. ОУН: культурно-освітня діяльність (1929–1944 рр.). Тернопіль: Джура, 2005. 152 с.
- ЦДІА – Центральний державний історичний архів у м. Львів.
- ЦДІА – Центральний державний історичний архів у м. Львів.
- ЦДІА – Центральний державний історичний архів у м. Львів.
- Цьох, 1986 – Цьох Й. Т. Комуністична преса Західної України (Роль друкованої пропаганди в ідеологічній діяльності КПЗУ) 1919–1939 рр. / Й. Т. Цьох. Л.: Видавництво Львівського університету, 1986. 269 с.
- Шаповал, 2006 – Шаповал Ю. Г. Національна журналістика: наукові праці. Львів, 2006. Т. 2. 486 с.
- Jarowiecki, Góra, 1994 – Jerzy Jarowiecki, Barbara Góra. Prasa Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii. Kraków: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1994. 241 s.

References

- Aleksievts, 2006 – Aleksievets L. Polshcha: utverzhennia nezaleznoi derzhavy. 1918–1926 [Poland: the establishment of an independent state. 1918 – 1926]. Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 2006. 448 s. [in Ukrainian].
- Brik – Brik I. Pochatky ukraïnskoï presy v Halychyni i Lvivska stavropihiia. [Beginnings of the Ukrainian press in Galicia and the Stavropol Lviv].
- Vasiuta, 2006 – Vasiuta I. Politychna istoriia Zakhidnoi Ukrainy (1918–1939) [Political History of Western Ukraine (1918–1939)]. Lviv: Kameniar, 2006. 335 s. [in Ukrainian].
- Vozniak, 1912 – Vozniak M. Z zarannia ukraïnskoï presy v Halychyni [From the dawn of the Ukrainian press in Galicia Notes of NTSH]. 1912. T Zapysky NTSh. 1912. T. 61. S. 140–159 [in Ukrainian].
- DATO – Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoï oblasti [State Archives of Ternopil Oblast] [in Ukrainian].
- Dashkevych, 1958 – Dashkevych Ya. Komunistychna ta radianska prasa v Zakhidnii Ukraini u 1919–1920 rr. [The Communist and Soviet Press in Western Ukraine in 1919–1920] Ukrainyky istorychnyi zhurnal. 1958. №1. S. 117–125. [in Ukrainian].
- Drobot, 2001 – Drobot I. Protystoiannia polskii vladi u Skhidnii Halychyni v 1920–1930-ti rr. [Confrontation with the Polish authorities in Eastern Galicia in 1920–1930s] Pamiat stolit. 2001. № 6. S. 66–75. [in Ukrainian].
- Zivotko, 1990 – Zhyvotko A. Istorii ukraïnskoï presy [History of the Ukrainian press] Miunkhen: Ukrainyky tekhnichno-hospodarskyi instytut, 1990. 334 s. [in Ukrainian]

Zaboroneni hazety – Zaboroneni hazety [Forbidden Newspapers] // Zemlia i volia. 24 lypnia 1938. S. 3 [in Ukrainian].

Zashkilniak, Krykun, 2002 – Zashkilniak L., Krykun M. Istorija Polshchi: vid naidavnishykh chasiv do nashykh dnev [History of Poland: from ancient times to the present day]. Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2002. 752 s. [in Ukrainian].

Zuliak, 2005 – Zuliak I. Dialnist "Prosvity" u Zakhidnii Ukraini v mizhvoiennyi period (1919–1939). [The activities of "Enlightenment" in Western Ukraine in the interwar period (1919–1939).] Ternopil: Volia, 2005. 946 s. [in Ukrainian].

Ignatienko, 1926 – Ihnatienko V. Ukrainska presa (1816–1923 rr.): Istoryko-bibliohrafichnyi etiud [The Ukrainian press (1816–1923): Historical and bibliographical sketch]. K.: Derzhvydav Ukrainy, 1926. 38 s. [in Ukrainian].

Kalinovich, 1924 – I. Kalynovych Ukrainska presa u 1924 r. [Ukrainian Press in 1924]. Dilo. 21 veresnia 1924. S. 2 [in Ukrainian].

Krevetsky, 1926 – Krevetskyi I. Pochatky presy na Ukraini 1776–1850 rr. [Beginnings of the Press in Ukraine from 1776 to 1850] // Zapysky NTSh. – 1926. T. CXLIV–CXLV. S. 185–208. [in Ukrainian].

Kost, 2006 – Kost S. Zakhidnoukrainska presa pershoi polovyny XX st. u vseukrainskomu konteksti: (zasady diialnosti, periodyzatsiia, struktura, osoblyvosti funktsionuvannia). [Western Ukrainian press of the first half of the twentieth century. in the all-Ukrainian context: (bases of activity, periodization, structure, peculiarities of functioning)]. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka, 2006. 510 s. [in Ukrainian].

Kolesnik, 2008 – Kolisnyk Yu. Formuvannia suspilnoi svidomosti zhurnalnoiu periodykoiu URSS (1950–1980 rr) [Formation of public consciousness by journal periodicals of the USSR (1950–1980)]. K.: KNU im. T. Shevchenka, 2008. 290 s. [in Ukrainian].

Krupsky, 1995 – Krupskyi I. Natsionalno-patriotychna zhurnalistyka Ukrainy (druga polovyna KhKh – persha chvert KhKh st.) [National and Patriotic Journalism of Ukraine (second half of XIX – first quarter of XX century)]. Lviv: Svit, 1995. 184 s. [in Ukrainian].

Kugutyak, 1993 – Kuhutiak M. Halychyna: Storinky istorii: Narys suspilno-politychnoho rukhu (KhKh s. – 1939 r.) [Halychyna: Pages of History: An Essay on the Social and Political Movement (19th c. – 1939)]. Ivano-Frankivsk, 1993. 200 s. [in Ukrainian].

Kugutyak, 2002 – Kuhutiak M. Istorii ukrainskoi natsional-demokratii (1918–1929) [History of Ukrainian National Democracy (1918–1929)]. Kyiv – Ivano-Frankivsk: Plai, 2002. T. 1. 536 s. [in Ukrainian].

Knysh, 1994 – Knysh Z. Stanovlennia OUN. [Formation of the OUN.] K.: Vyd-vo. im. O. Telihiy, 1994. 128 s.

Los, 1932 – Los S. Mizhnarodnie polozhennia Polshchi ta Halytski Ukrainci [International position of Poland and Galician Ukrainians]. Lviv: druk. Vyd. spilka "Dilo", 1932. – 72 s. [in Ukrainian].

Martyniuk, 1998 – Martyniuk M. Ukrainski periodychni vydannia Zakhidnoi Ukrainy, krain Tsentralnoi ta Zakhidnoi Yevropy (1914–1939 rr.). Materialy do bibliografii. [Ukrainian Periodicals of Western Ukraine, Central and Western Europe (1914–1939)]. Lviv, 1998. 298 s [in Ukrainian].

Martynets, 1949 – Martynets V. Ukrainske pidpillia vid UVO do OUN. Spohady y materialy do peredistorii ta istorii ukrainskoho orhanizovanoho natsionalizmu [Ukrainian underground from UVO to OUN. Memories and material on the background and history of Ukrainian organized nationalism]. Vinnipeh , 1949. 425 s. [in Ukrainian].

Marynych, 2008 – Marynych L. Zakhidnoukrainska emihratsiia v USSR, 1930-ti roky: represyvnyi epilog Istorii Ukrainy: malovidomi imena, podii i fakty. [West Ukrainian emigration to the Ukrainian SSR, 1930s: repressive epilogue History of Ukraine: little-known names, events and facts]. K., 2008. Vyp. 35. S. 196–210. [in Ukrainian].

Misilo, 1991 – Misylo Ye. Bibliografii ukrainskoi presy v Polshchi (1918–1939 rr.) i Zakhidnoukrainskoi narodnoi respubliky (1918–1919 rr) [Bibliography of the Ukrainian Press in Poland (1918–1939) and the Western Ukrainian People's Republic (1918–1919)]. Edmont – Alberta: Vyd-vo kanadskoho instytutu ukrainskykh studii Albertskiy universytet, 1991. 250 s. [in Ukrainian].

Mirchuk, 1968 – Mirchuk P. Narys istorii OUN. [Essay on the history of the OUN]. Miunkhen – London – Niu-York: Ukrainske vydavnytstvo, 1968. 639 s. [in Ukrainian]

Motuz, 2009 – Motuz V. K. Rol kulturnykh oseredkiv u transformatsii tradytsiinoi selianskoi mentalnosti [The role of cultural centers in the transformation of traditional peasant mentality] Naukovi pratsi Cherkaskoho natsionalnogo universytetu im. B. Khmelnytskoho. 2009. Vyp. 91. Tom. 104. S. 67–71. [in Ukrainian].

Nasha presa – Nasha presa [Our Press]. Svoboda. 19 sichnia 1936. S. 4. [in Ukrainian].

Oleksiuk, 1973 – Oleksiuk M. M. Prohresyvnna presa Zakhidnoi Ukrainy v borotbi na zakhyst SRSR (20–30-ti roky) [Progressive press of Western Ukraine in the struggle for the protection of the USSR (20–30 years)]. K.: Naukova dumka, 1973. s. 227 [in Ukrainian].

Periodyka, 1998 – Periodyka Zakhidnoi Ukrainy 20–30-tykh rr.. XX st. materialy do bibliohrafii [pid red. M. Romaniuka] [Periodicals of Western Ukraine 20–30-ies. XX century. materials to the bibliography]. Lviv: Vydavnychi tseñtr “Feniks”, 1998. 328 s. [in Ukrainian].

Raikivskyi, 1995 – Raikivskyi I. Ukrainska sotsial-demokratychna partiia (1928–1939 rr.) [Ukrainian Social Democratic Party (1928–1939)] Ivano-Frankivsk, 1995. 66 s. [in Ukrainian].

Soliar, 1995 – Soliar I. Ukrainske natsionalno-demokratychnne obiednannia pershyi period diialnosti (1925–1928 rr.). [The Ukrainian National Democratic Union first period of activity (1925–1928)] Lviv, 1995. 68 s. [in Ukrainian].

Slyvka, 1985 – Slyvka Yu. Zakhidna Ukraina v reaktsiinii politytsi polskoi ta ukrainskoi burzhuzazii (1920–1939) [Western Ukraine in the reactionary politics of the Polish and Ukrainian bourgeoisie (1920–1939)]. K.: Naukova dumka, 1985–272 s. [in Ukrainian].

Snitsarchuk, 2009 – Snitsarchuk L. Ukrainska presa Halychyny (1919–1939 rr.) i zhurnalistykoznavchyi dyskurs. [The Ukrainian press of Galicia (1919–1939) and journalistic discourse]. Lviv, 2009. 416 s. [in Ukrainian].

Stuparyk B. M., Motsiuk V. D. Ideia natsionalnoi shkoly i natsionalnoho vykhovannia v pedahohichnii dumtsi Halychyny (1772–1939 roky). [The idea of a national school and national education in the pedagogical thought of Galicia (1772–1939)]. Kolomyia: Vik, 1995. 173 s. [in Ukrainian].

Ternopilskyi, 1974 – Ternopilskyi Yu. Ukrainska presa z perspektyvy 150-littia. [Ukrainian press from the perspective of 150 years]. Dzhherzi Syti: M. P. Kots, 1974. 230 s [in Ukrainian].

Ukrainski chasopysy, 2003 – Ukrainski chasopysy Lvova 1848–1939 rr.: istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia [Ukrainian journals in Lviv, 1848–1939: historical and bibliographical research] [ukladachi M. Romaniuk, M. Halushko]. Lviv: Svit, 2003. T. 3; kn. 1. 909 s; kn. 2. 926 s. [in Ukrainian].

Uhach, 2005 – Ukhach V. OUN: kulturno-osvitnia diialnist (1929–1944 rr.). [OUN: cultural and educational activities (1929–1944)]. Ternopil: Dzhura, 2005. 152 s [in Ukrainian].

TsDIA – Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv [Central State Historical Archive] u m. Lviv. [in Ukrainian].

TsDIA – Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv [Central State Historical Archive] u m. Lviv. [in Ukrainian].

TsDIA – Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv [Central State Historical Archive] u m. Lviv. [in Ukrainian].

Tsokh, 1986 – Tsokh Y. T. Komunistychna presa Zakhidnoi Ukrainy (Rol drukovanoi propahandy v ideolohichnii diialnosti KPZU) 1919–1939 rr. [Communist Press of Western Ukraine (The Role of Print Propaganda in the Ideological Activity of the Communist Party of Ukraine) 1919–1939] L.: Vydavnytstvo Lvivskoho universytetu, 1986. 269 s. [in Ukrainian].

Shapoval, 2006 – Shapoval Yu. H. Natsionalna zhurnalistyka: naukovi pratsi [National journalism: scientific works] Lviv, 2006. T. 2. 486 s. [in Ukrainian].

Jarowiecki, Góra, 1994 – Jerzy Jarowiecki, Barbara Góra Prasa Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Proba bibliografii [The Lviv press in the interwar period. Bibliography Proba]. Krakow: Wydawnictwo Naukowe WSP, 1994. 241 s.